

Н. Н. Коцан – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри країнознавства і міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки;

О. А. Курило – студентка VI курсу факультету міжнародних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки

Основні особливості сучасного розвитку туризму в Грузії

Роботу виконано на кафедрі країнознавства і міжнародних відносин ВНУ ім. Лесі Українки

Розглянуто особливості сучасного розвитку туризму в Грузії. Проаналізовано основні туристичні показники за останні роки, а також динаміку туристичних потоків та їх розподілення за мотивацією й країнами походження. Виділено найважливіші завдання, які уряд країни реалізовує та планує реалізувати в найближчі роки для збільшення кількості туристів.

Ключові слова: туристичні потоки, туристичні показники, інвестиції, інфраструктура, Грузія.

Коцан Н. Н., Курило О. А. Основные особенности современного развития туризма в Грузии. Рассмотрены особенности современного развития туризма в Грузии. Проанализированы основные туристические показатели за последние годы, а также динамика туристических потоков и их распределения по мотивации и странах происхождения. Выделены важнейшие задачи, которые правительство страны реализует и планирует реализовать в ближайшие годы для увеличения количества туристов.

Ключевые слова: туристические потоки, туристические показатели, инвестиции, инфраструктура, Грузия.

Kotsan N. N., Kurylo O. A. The Main Peculiarities of Modern Tourism Development in Georgia. The main aspects of modern tourism development in Georgia. The main tourist figures, the dynamics of tourist flows and their distribution by country of origin and motivation are analysed in the recent years. Highlighted the major challenges that the government implements and plans to implement in the coming years to increase the number of tourists.

Key words: tourist flows, tourism indicators, investment, infrastructure, Georgia.

Постановка наукової проблеми та її значення. Роль міжнародного туризму постійно зростає, стаючи невід'ємною складовою частиною економічного розвитку тієї чи іншої держави. Туристична індустрія – один із найбільш динамічних видів економічної діяльності, що забезпечує державам високі позиції на міжнародній арені. Із початком XXI ст. туризм став однією з найприбутковіших галузей світової економіки. На нього припадає близько 10 % виробленого у світі валового продукту та 30 % світової торгівлі послугами. За оцінками Всесвітньої туристичної організації (UNTWO), ще наприкінці 2000 р. туризм зайняв перше місце серед галузей світового господарського комплексу за обсягом експорту товарів і послуг [11]. Становлення туризму як окремої галузі економіки відіграло важливу роль у розвитку тих країн, де він став однією з основних статей доходів до національного бюджету. Такою є Грузія, у якій зростаюча роль на початку XXI ст. туристичної індустрії стала важливим фактором її розвитку, економічного піднесення та лідерства в регіоні.

Аналіз останніх публікацій із цієї проблеми. Теоретичні та практичні аспекти розвитку туризму розглянуті в працях багатьох українських (Л. М. Шульгіна, О. О. Любіцева, М. П. Мальська, П. В. Луцишин та ін.), грузинських (М. Метревелі, М. Л. Ткешелашвілі, Л. Д. Корганашвілі) та іноземних науковців (Ф. Котлер, К. Асплунд, І. Рейн, Ф. Ратцель). М. П. Мальська, зокрема, у своїй праці досліджувала міжнародний туризм як суспільний феномен й індустрію, його види та чинники, що впливають на туристичний рух, а також проаналізувала індустрію міжнародного ринку та її складники [6, 24]. О. О. Любіцева займалася методологією й методикою дослідження геопросторових аспектів розвитку ринку туристичних послуг [5, 12]. Серед грузинських науковців варто виділити М. П. Метревелі, який вивчав сучасний стан і перспективи розвитку туризму в Грузії. Л. Д. Корганашвілі у своїй праці досліджував динаміку розвитку туристичної галузі в Україні, а М. Л. Ткешелашвілі проаналізував співпрацю Грузії й України в галузі туризму. Досвід розвитку та державної підтримки туризму в цій країні можна використати і в Україні, яка має всі вихідні передумови для зростання зазначеної сфери економіки. Це й зумовило вибір теми цього наукового пошуку.

Мета дослідження – аналіз основних особливостей розвитку туризму в Грузії, а також здійснення аналізу туристичних потоків у країні. Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання:**

- проаналізувати динаміку основних показників розвитку туристичної галузі в країні за останні роки;
- порівняти динаміку туристичних потоків, їх розподілення за мотивацією та країнами походження;

– виділити найважливіші завдання, які уряд країни реалізовує та планує реалізувати в найближчі роки для збільшення кількості туристів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сучасна індустрія туризму є однією з найбільш прибуткових і динамічних галузей світового господарства. Згідно з дослідженнями Всесвітньої туристичної організації, обсяги міжнародних туристичних потоків у 2008 р. досягнули 924 млн осіб і становили приріст 2 %, порівняно з 2007 р. За даними Всесвітньої ради подорожей та туризму (WTTC), частка туристичної індустрії досягнула 9,9 % глобального ВВП, 10,9 % світового експорту й 9,4 % світових інвестицій [11].

Водночас у 2009 р. зафіксовано зниження попиту на туристичні послуги на 4,3 %; кількість подорожуючих становила 880 млн осіб, що пов'язано з погіршенням міжнародних економічних обставин. Як відомо, у період економічного спаду попит на туристичні послуги знижується й це позначається на індустрії туризму в цілому. Однак західні дослідники туризму відзначають, що економічні спади і кризи на туристичну індустрію менше впливають, ніж на багато інших галузей. Це пов'язано з тим, що туризм став практично потребою масового споживача. Крім того, еластичність попиту на туристичний продукт і різноманіття форм туризму забезпечують у період економічних спадів можливість переливу попиту від дорогих видів туризму до дешевших [9].

Туризм є однією з основних експортних галузей Грузії й приносить значні прибутки в державну казну. Туристична галузь дає змогу також створити значну кількість робочих місць (особливо на периферії, де вони найбільш потрібні). Зростання туризму також стимулює розвиток бізнесу в багатьох суміжних секторах економіки, зокрема таких, як сільське господарство, транспортні послуги, у секторі комунікацій тощо [7].

Грузія проводить активну стратегію розвитку туризму, яка повинна допомогти перетворити країну на привабливу й популярну, із погляду туристів. Для цього створено національний план розвитку туризму та залучення інвестицій, у якому встановлено цілі та завдання, а також розроблено способи їх досягнення. Уряд здійснив кроки із залучення іноземних інвестицій у туризм країни. Помітним успіхом у цій сфері вважають виділення ЄС коштів на розвиток туризму в Грузії. Саме за підтримки ЄС та уряду Австрії в Грузії розпочато реалізацію проекту з розвитку туристичного сектору, бюджет якого складає 900 000 євро. Ціль його полягає в розвитку туризму на регіональному рівні, а також у покращенні законодавчої бази у сфері туризму [3].

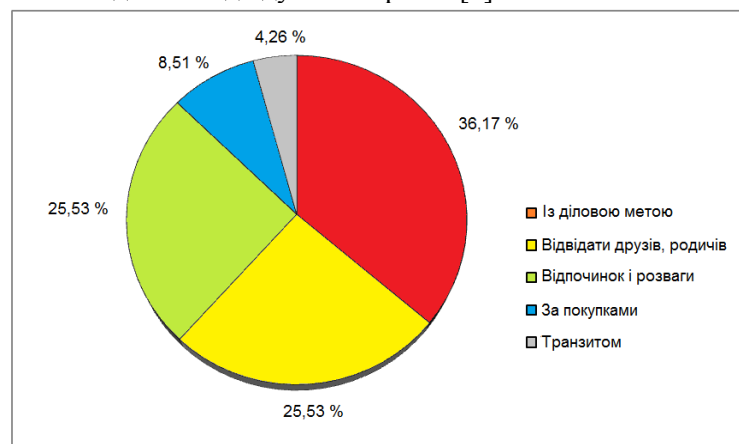
Особливу увагу приділено популяризації країни у світі. Зокрема, Адміністрацією туризму Грузії в поточному році виділено близько 10 млн ларі (приблизно 6 млн дол.). Така значна сума пояснюється тим, що реклама в ЗМІ коштує досить дорого [2]. Серед інших ужитих заходів варто виокремити лібералізацію податкової системи країни, а також спрощення дозвільних та інших адміністративних процедур. Навіть у важких економічних умовах, що стали результатом глобальної фінансової кризи, максимум зусиль присвячено розвитку інфраструктури туризму в країні. У цьому напрямі залучаються значні інвестиції в будівництво доріг, аеропортів, залізниць, морських портів, курортів і туристичних об'єктів, які повинні допомогти в освоєнні стратегічного становища країни та залучення іноземних інвестицій. У контексті цього варто відзначити те, що у 2011 р. під час візиту президента Грузії Михайла Саакашвілі до США, у процесі зустрічі з американським мільярдером Дональдом Трампом підписано угоду про інвестування в грузинську інфраструктуру 250 млн дол. США. Зокрема, ці кошти будуть залучені в будівництво житлових комплексів і готелів столиці Грузії Тбілісі та приморського міста Батумі на основі контракту. Також відзначено, що інвестиції американського мільярдера на першому етапі складатимуть зазначену суму, проте керівництво організації в майбутньому планує їх збільшення [1].

Для Грузії характерна тенденція постійного зростання туризму. За даними Департаменту туризму і курортів Грузії, за 2009 р. країну відвідало 1 500 049 візитерів, що на 16,3 % перевищує показник попереднього року. Переважна кількість – 1 447 724 осіб (96,5 % загальної кількості візитерів) до Грузії – прибула з країн Європи. Незважаючи на широку географію туристів, котрі приїжджають у Грузію, більшість їх (63,4 % – 950 751 осіб) це туристи з республік колишнього СРСР і, передусім – з Азербайджану (418 992 осіб), Вірменії (351 049 осіб) та Росії (127 937 осіб). Україна займає четверте місце (39339 осіб), далі – Казахстан (5531 осіб) [10].

Рис. 1. Динаміка росту іноземних туристів у Грузії (2006–2010 рр.)

У контексті цього досить цікавим стало таке опитування. Для з'ясування враження від відвідування країни Департамент туризму і курортів Грузії 1–22 лютого і 4–15 травня 2010 р. в міжнародному аеропорту Тбілісі, на прикордонних пунктах у Садахло (на кордоні з Вірменією), Цітелі Хіді (на кордоні з Азербайджаном) і Сарпі (на кордоні з Туреччиною) провів опитування серед туристів, які залишають країну. У ньому взяло участь 1730 осіб, більшість із яких виявилися громадянами Німеччини, США, Великобританії й Франції. У результаті аналізу опитувань з'ясувалося, що 34 % опитаних приїхали до Грузії з діловою метою, близько 24 % відвідували своїх друзів і родичів, у 24 % приїзд був пов'язаний із відпочинком і розвагами, 8 % приїжджали за покупками, 4 % були транзитом. 30 % іноземних візитерів мали вік 35–44 років, 29 % – 25–34 роки, 21 % – 45–54 роки, по 9 % – 16–24 і 55–64 років, 2 % – понад 65 років. 81 % усіх, хто відвідав Грузію, були чоловіки. 46 % зупинялися в готелях та інших платних помешканнях великого обсягу, 37 % – у друзів або знайомих (безкоштовне житло). Середній час перебування в країні – 11,37 днів, у тому числі на відпочинок і розваги – 8,97 днів, на відвідування друзів та родичів – 13,58, ділові візити – 11,30. 61 % візитерів перебували в Грузії менше п'яти днів, а 6 % – більше 30 днів. Загальні витрати туристів різнилися залежно від мети відвідування країни [4].

Рис. 2. Розподіл туристів у Грузії за метою приїзду, 2010 р.

Варто також зазначити, що протягом останніх років спостерігається збільшення в'їзного туристичного потоку з Грузії в Україну. За даними адміністрації Держприкордонслужби України, у 2009 р. Україну відвідало 40 544 візитерів із Грузії. За цілями поїздки ця кількість візитерів розподілилася таким чином: службова, ділова, дипломатична поїздка – 7079 осіб, туризм – 4046 осіб, приватна подорож – 25 221, навчання – 659, працевлаштування – 975, імміграція (постійне місце проживання) – 73, культурний і спортивний обмін, релігійна поїздка, інші цілі – 2491 осіб.

Важливою характеристикою розвитку туристичних обмінів є динаміка імпорто-утворювальних потоків туристів. Як свідчать дані табл. 1, основними імпортерами туристів виступають сусідні країни [9].

**Динаміка структури імпортоутворювальних потоків туристів
до Грузії з п'яти країн-лідерів у 2005–2009 рр., %**

Країна	2005	2006	2007	2008	2009
Азербайджан	27	25	26	26	28
Туреччина	19	19	23	27	25
Вірменія	18	25	23	21	23
Росія	16	10	8	9	8
Україна	2	3	3	3	3
Інші	20	18	17	14	13

Потік туристів із країн-сусідів – Азербайджану, Вірменії, Туреччини – до Грузії поступово збільшувався протягом досліджуваного періоду. З Азербайджану, який займає лідируючі позиції з імпорту туристів, цей потік збільшився на 6 %, порівняно з 2005 р., із Вірменії та Туреччини – відповідно, на 5 і 6 %.

Для кращого розуміння ситуації, потрібний аналіз туристичних показників за поточний рік, які якнайкраще відображають нові тенденції розвитку туризму в країні. За перші п'ять місяців 2012 р. Грузію відвідало 1 299 685 візитерів. За даними Міністерства внутрішніх справ, державний кордон Грузії в минулому році перетнули 2 822 363 особи. Показники перших п'яти місяців поточного року становлять майже половину від кількості візитерів за минулий рік.

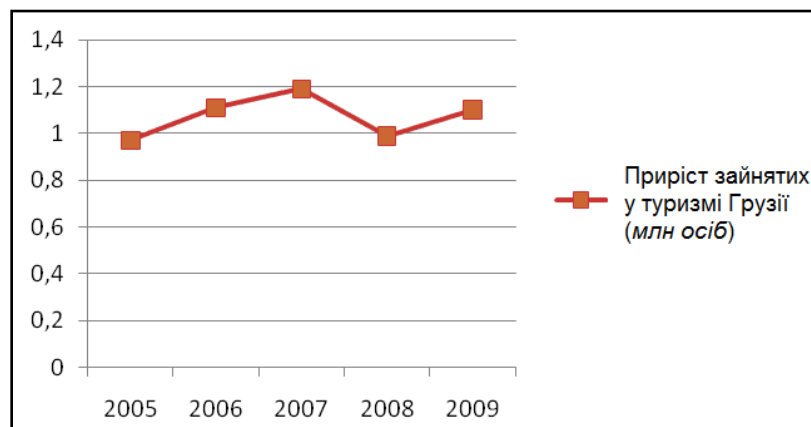
Потрібно зазначити, що в травні поточного року тільки протягом одного місяця до Грузії прибуло 321 164 особи. Це на 57,3 % перевищує показник минулого року. Слід ураховувати й те, що показник травня перевищує навіть показники липня–серпня минулого року [8].

За показниками перших п'яти місяців 2012 р., найбільша кількість туристів прибула з Туреччини (зростання +105,2 %), Азербайджану (+26,3 %), Вірменії (+38,3 %), Росії (+99,2 %), України (+20,5 %) та Ірану (+109 %). Кількість прибулих туристів із Європи перевищила кількість туристів з України й Ірану [10].

Особлива активність візитерів спостерігалася з Молдови та Австрії. Значно зросла також кількість візитерів із Росії. Згідно зі статистичними даними, із березня 2012 р. після одностороннього встановлення безвізового режиму для російських громадян кількість візитів до Грузії з цієї країни істотно збільшилася. Лише на прикордонному пропускному пункті Ларс у березні 2012 р. кількість громадян, котрі перетнули кордон, збільшилась утричі, а у квітні – у чотири рази. Водночас сумарне зростання кількості візитерів із Російської Федерації в травні, порівняно з аналогічним звітним періодом минулого року, склало 99,2 %.

За заявою керівника Національного агентства туризму Майї Сідамонідзе, офіційний прогноз на 2012 р. – 3,5 млн туристів, передбачено зростання на 27 %. Згідно з планом уряду, який складається з 10 пунктів, до 2015 р. кількість туристів повинна перевищити позначку в 5 млн. У плані наголошується, що розвиток туризму має здійснюватися комбінацією двох підходів – «горизонтальною політикою», яка спрямована на створення непрямих обставин для заохочення туризму, і застосуванням «вертикального підходу», що полягає в залученні інвестицій у туристичну інфраструктуру. Уряд Грузії поставив за мету, щоб до 2015 р. кількість туристів перевищила 5 млн, а також перетворити країну на один із центрів зимового туризму. Для того, щоб домогтися бажаних результатів, мають збільшитися щорічні туристичні рекламні кампанії в тих країнах, звідки високий потенціал залучення туристів, зокрема в Білорусі, Україні, Польщі, Ізраїлі, країнах Балтії [8].

Варто зазначити, що, за оцінками Всесвітньої туристичної організації, Грузія є країною зі стрімким зростанням темпів притоку іноземних туристів. Це веде до стрімкого розвитку інфраструктури та сфери обслуговування, що, зі свого боку, сприяє створенню нових робочих місць.

Рис. 3. Темпи зростання кількості осіб, зайнятих у туристичній сфері Грузії (2005–2009 рр.)

Департамент туризму і курортів для покращення статистики туризму в країні здійснює дослідження цієї сфери чотири рази в рік. У результаті дослідження виявилось кілька цікавих тенденцій. Зокрема, потрібно виділити те, що, крім громадян сусідніх країн, серед прибулих до Грузії туристів найбільше мешканців Німеччини, США, Великої Британії та Франції. 30 % усіх туристів пов'язують свій приїзд із діловою або професійною метою. Для того, щоб побачитися з родичами й друзями, приїжджає 25 % загальної кількості туристів, для відпочинку та рекреації – 23 %. Кожен турист витрачає в Грузії в середньому 1502 дол. США, а за день – 337 дол. США [8].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Грузія – країна з багатим історичним минулим, культурною спадщиною та природною різноманітністю. Усі ці риси роблять її привабливою з туристичного погляду. А вдала політика в поєднанні з конкретними кроками уряду створює всі належні умови для розвитку туризму в країні, із кожним роком приваблюючи все більшу кількість туристів не лише з регіону, а й з усього світу. Про це свідчить притік туристів, який суттєво збільшився за останній рік, що є наслідком ефективної політики в галузі розвитку туризму в країні та популяризації її на міжнародній арені. У майбутньому Грузія може увійти в число провідних туристичних країн світу. Тому подальші перспективи дослідження пов'язані із вивченням основних видів туризму в країні, аналізом туристичної галузі та окремих напрямів співпраці в галузі туризму з іншими країнами.

Список використаної літератури

1. Грузия потратит на рекламу туристического потенциала страны \$6 млн [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.vestikavkaza.ru/news/ekonomika/markets/60712.html>.
2. Дональд Трамп инвестирует \$250 млн в инфраструктуру Грузии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://potok.ua/buznes-ekonomika/26332-donald-tramp-investiruet-250-mln-v-infrastrukturu-gruzii.html>.
3. Евросоюз выделил Грузии 900 тысяч евро на развитие туризма [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://dagestan.kavkaz-uzel.ru/articles/200973/>.
4. Корганашвили Л. Д. Сотрудничество Грузии и Украины в области туризма / Л. Д. Корганашвили [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2011_2/tom2/144.pdf.
5. Любичева О. О. Ринок туристичних послуг / Любичева О. О. – К.: Альтерпрес, 2002. – 436 с.
6. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг : підручник / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич. – К. : Знання, 2008. – 664 с.
7. Метревели М. Современное состояние и перспективы развития туризма в Грузии : автореф. дис. ... д-ра экон. наук / М. Метревели. – Тбилиси, 2002. – 42 с.
8. Новая статистика туризма Грузии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://bizzone.info/articles/1339437168.php>.
9. Ткешелашвілі М. Л. Основні аспекти дослідження динаміки розвитку суб'єктів туристичної діяльності України та Грузії / М. Л. Ткешелашвілі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/11954/1/81.pdf>.
10. Tourism in Georgia [Statistics] [Elektronic resource]. – Mode of access : <http://theyounggeorgians.wordpress.com/2011/09/13/tourism-in-georgia-statistics/>.
11. UNWTO World Tourism Barometer. April 2010 [Elektronic resource]. – Mode of access : http://www.unwto.org/facts/eng/pdf/barometer/UNWTO_Barom10_update_april_en_excerpt.pdf.